

Asia: VN/23793/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa ansiopäivärahan määrän alentamista koskevasta ehdotuksesta?

Rakennusliitto vastustaa päivärahan määrän alentamista. Ehdotus kohtelee epäoikeudenmukaisesti työttömiä ja etenkin niitä työttömiä, joiden työttömyys johtuu kausittaisesta kysynnän vaihtelusta. Rakennusalalla kausittainen vaihtelu aiheuttaa työttömyysjaksoja, jotka ulottuvat koko talvikauden yli. Näissä töissä käytännön mahdollisuudet työllistyä ennen kuin säät sallivat on täysin työttömästä itsestään riippumaton tekijä. Päivärahan alentamiseen liittyvä kuvitelma työttömän laiskuudesta, josta tätä pitää kannustaa taloudellisella kepillä töihin ei osu yhteen alan työttömien todellisen tilanteen kanssa.

Työttömyysturvan muiden leikkausten yhteisvaikutuksen myötä ansiopäivärahan määrän alentaminen siirtää köyhyysrajan alapuolelle yhä useamman työttömän. Toimeentulotuen hakeminen tulee lisääntymään. Esityksen vaikutusarvioinneissa on oletettu, että muutos koskettaa naisvaltaisia aloja vähemmän kuin miesvaltaisia, unohtaen arvioinnissa kuitenkin sen, että työssäoloehdon pidentäminen 12 kuukauteen vaikuttaa tähän arvioon.

Lausuttavaa palkkatuettua työtä ja työssäoloehto koskevasta ehdotuksesta?

Rakennusliitto vastustaa ehdotusta. Ehdotus heikentää jo heikoimmassa työllistymisasemassa olevien henkilöiden mahdollisuuksia työllistyä ja sitä kautta mahdollisuuksia olla tuottava osa yhteiskuntaa sekä päästä takaisin työn syrjään kiinni. Palkkatuettu työ on ollut merkittävästi käytössä etenkin työkyvyn aleneman tai työkyvyttömyyseläkkeen hylkäämisen takia työttömän statuksella olleille työnhakijoille. Ehdotus lisää työmarkkinatuen ja toimeentulotuen saajien määrää työuran loppuvaiheessa työttömiksi jäävien osalta. Osaltaan tämä heikentää myös kyseisten henkilöiden vanhuuseläkettä ja lisää sitä kautta viiveellä myös vanhuusköyhyyttä Suomessa. Yli 57-vuotiaat ovat tunnetusti vaikeasti työllistyviä ja heidän kohdallaan leikkurit toteutuvat todennäköisesti lähes jokaisen työttömyysjakson aikana.

Lausuttavaa työllistämismääräysten ja siihen liittyvän sääntelyn kumoamisesta?

Rakennusliitto vastustaa ehdotusta. Työvoimapaalveluiden siirtyessä kunnille, tulisi säilyttää tämä pitkäaikaistyöttömän mahdollisuus työllistyä. Samaten kuin palkkatukityössä, on työssäoloehdon

uudelleen kerryttäminen tärkeä motivaattori, mutta ei ainoa syy työttömän työllistymiselle. Velvoitetyn piirissä olevat ovat usein terveydentilan osalta sellaisia henkilöitä, joiden työllistyminen muuten voisi olla vaikeaa, ellei mahdotonta. Tästä kasautuu sote-sektorille lisää kuormaa, jonka vaikutuksia ei ole arvioitua riittävästi.

Vaihtoehtona tälle muutokselle tulisivat pikemmin miettiä työkyvyttömyyseläkkeelle pääsemisen helpottamista, jotta oikeasti työkyvyttömät ihmiset pääsivät eläkkeelle eivätkä olisi työttöminä.

Lausuttavaa työttömyysturvaseuraamuksia koskevasta ehdotuksesta?

-

Lausuttavaa ehdotuksesta, joka koskee luopumista eräistä työssäoloehdosta ja ansiopäivärahan määrä koskevista ikäsidonnoista poikkeuksista?

Rakennusliitto vastustaa ikäsidonnoista poikkeuksista luopumista. Ne kohdistuvat vaikeasti työllistyvään ikäpolveen. Ketä tahansa voi koskettaa työttömyys työuran loppuvaiheessa ja työllistyminen on vaikeaa lähes alasta riippumatta. On oikein, että tätäkin väestön osaa halutaan työllistää, mutta työllistämistä ei tai sen puute on työnantajilla, ei työnhakijoilla. Rakennusalalla eläköitymisikä on työkyvyttömyyksistä johtuen keskimääräistä tavoite-eläke alempi, johtuen työn fyysisestä luonteesta. Ikäsidonnoisten poikkeuksien poistaminen kasaa tätä ongelmaa lisää kuntien ja hyvinvointialueiden kontolle.

Lausuttavaa vaikutuksista kotitalouksiin?

Laajojen sosiaaliturvan leikkauksien, mukaan lukien työttömyysturvan rajut heikennykset kohdistuvat etenkin lapsiperhetalouksiin ja yleisestikin vaikutukset kotitalouksiin on puutteellisesti arvioitu lainvalmistelussa. Vaikutusarviointi näyttää puhtaan spekulatiivisena ja lähtee siitä oletuksesta, että työpaikkoja on tarjolla huomattavasti enemmän kuin työnhakijoita, ja työttömyys on aina työttömän oma valinta. Työpaikkojen määrät eri tilastoissa eivät myöskään pidä paikkaansa, esimerkiksi vuokratyöyritykset hakevat näennäisesti paljon työvoimaa, mutta todellisuudessa hakijat päätyvät vain kyseisen yrityksen rekisteriin, josta he voivat ehkä työllistyä myöhemmin. Reaalimaailmassa työpaikkoja on Suomessa ollut 90-luvun lamasta lähtien aina vähemmän kuin tarjolla oleva työvoima.

Arvioinnissa on todettu, että esityksen vaikutukset osuvat n. 20 000 lapsiperheeseen ja on oletettavaa, että tämä arvio on alakanttiin. Lapsiperheköyhyys vaikuttaa lapsen koko tulevaisuuteen ja heikentää siten tuottavuutta ja työllisyyttä pitkällä aikavälillä. Lisäksi perheiden mahdollisuus tarjota lapsilleen riittävä toimeentulo sekä hyvinvointi tulisi taata. Esityksessä on vedottu siihen, että 80 % leikkaus ei kohdistuisi niin paljon lapsiperheisiin kuin muuhun väestöön, kuitenkin lapsiperheisiin vaikuttaa lisäksi jo aiemmin päätetty lapsikorotuksen poisto. Yhteisvaikutus on todella suuri kotitalouden mahdollisuuksiin turvata lastensa hyvinvointi. Muutos siirtää suuremman osan hakijoista viimeistään ensimmäisen leikkurin osuessa toimeentulotuen piiriin. YK:n TSS-komitea on jo aiemmin todennut Suomen sosiaaliturvan tason olevan liian matala ja tässä leikkauksessa taso pudotetaan vielä rajusti alaspäin. Myös Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean kanta on ollut selkeä, taso on jo ennen leikkauksia liian matala. Hallituksen esityksessä on otettu kantaa siihen, että järjestelmä on kokonaisuus eri etuuksia. Kuitenkaan vaikutusarvioinneissa ei tunnuta haluavan ottaa

kantaa yhdistelmävaikutuksiin, joita useista samaan aikaan tehtävistä leikkauksista seuraa. Syntyvyysvajeen kanssa kamppailevan Suomen osalta tämä antaa myös nuorille perheellisäystä mieltäville uuden huolenaiheen.

Työttömyysturvan leikkaukset vähentävät osaltaan ostovoimaa, heikentävät kotitalouksien mahdollisuuksia sopeuttaa omaa menotasoaan muuttuvassa taloustilanteessaan ja lisäävät vaikeuksia huolehtia pakollisista menoista.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista vaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

Hallituksen esityksen pohjaoletuksena on, että työttömien tulotason alentaminen parantaa työllisyyttä. Oletus on virheellinen, sillä työpaikat syntyvät yritysten menestyvän taloudellisen toiminnan seurauksena.

Yhteiskunnassa vähemmän liikkuvan rahan myötä taloudelliset vaikutukset esityksellä ovat todennäköisemmin negatiivisia, jolloin myös työllisyysvaikutukset ovat negatiivisia. Leikkauksilla ei luoda yhtään uutta työpaikkaa, joten esitetty työllisten määrän lisääntyminen ei perustu todelliseen dataan vaan puhtaisiin olettamuksiin. Suomen talouteen vaikuttaa ulkopuoliset tekijät, kuten Ukrainan sota, korkotason muutokset jne. Leikkauksien osuessa muutenkin haastavaan taloustilanteeseen on todennäköistä, että leikkauksilla syvennetään talouden alamäkeä.

Lausuttavaa vaikutuksista toimeenpanijoihin (ml. vaikutukset työttömyysetuuden maksajiin ja julkisen työvoimapalvelun järjestäjään)?

-

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset yrityksiin ja muihin työnantajiin)?

Rakennusalailla ansiosidonnainen työttömyysturva turvaa alan suhdanneherkissä tilanteissa yrityksille ammattiosajat, jotka ovat taas yritysten käytettävissä, kun suhdannetilanne kääntyy. Alalle on ominaista myös kausivaihtelu, jonka aiheuttaa vuosittainen talveksi kutsuttu ilmiö. Hallituksen esityksissä verrataan usein Suomen tilannetta Tanskaan, jossa sääolosuhteet, maan kokonaispinta-ala sekä asukastiheys ovat aivan toista kuin Suomessa ja esimerkiksi rakentamisen haasteet ovat siten toisenlaiset. Talvi ja sen voimakkuus on täysin yritysten ja työntekijöiden vaikuttamismahdollisuuksien ulkopuolella aiheuttaen vuosittaisen töiden pakollisen vähentymisen tai pysähtymisen. Esimerkiksi asfalttitoita ei voi käytännössä tehdä talvella ollenkaan, sama pätee myös moneen muuhun rakentamisen osa-alueeseen. Työttömyysturvan leikkuri voi luoda tilanteen, jossa joka vuosi toistuva työttömyys poistaa vähitellen osaavan työvoiman alalta ja heikentää työnantajien kilpailukykyä, rakentamisen työturvallisuutta sekä laatua. Myös pimeän työn tekemisen houkuttelevuus voi lisääntyä yhteisvaikutuksena eri heikennyksistä.

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

-

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

-

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Rakennusliitto vastustaa kaikkia heikennyksiä, joiden lopputuloksena eriarvoisuus, syrjäytyminen sekä pysyvä köyhyys lisääntyvät. Näkemyksemme mukaan yhteiskuntaa ja työn tuottavuutta voidaan parantaa myös muilla keinoin kuin omasta syystä työttömäksi jäävien ihmisten taloudellisella kurittamisella.

Työllisyystoimissa tulisi panostaa työväestön osaamisen parantamiseen ja tukea yritysten mahdollisuuksia parantaa tuottavuuttaan.

Kohdennettu kysymys TE-toimistoille ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleville kunnille: Mikä on tilastotietoihin tai arvioon perustuva käsityksenne muutoksen taloudellisista ja muista vaikutuksista, jos palkkatuettu työ kerryttäisi kokonaisuudessaan työssäolovelvoitetta ja koulutusta vailla oleville nuorille asetettua seuraamusta?

-

Ketola Jere
Rakennusliitto ry